

Қазақ әдебиетінің классигі Тахауи Ахтановтың 100 жылдығына арналған  
«ТАХАУИ АХТАНОВТЫҢ КӨРКЕМДІК ӘЛЕМІ»  
атты халықаралық конференцияның  
МАТЕРИАЛДАРЫ

ӘОЖ 821.512.122.0  
КБЖ 83.3 (5Қаз)  
Қ 17

**Жауапты редактор:**  
*Мамбетов Ж.О.*

**Құрастырушылар:**  
*Даутова Г.Р., Ахан Ұ.О.*

**Конференцияны ұйымдастырушы комитет:** *Темірболат А.Б., Мамбетов Ж.О., Тлеубаев С.Б.,  
Солтанаева Е.М., Даутова Г.Р.*

**Конференция модераторы:** *Әбдезұлы Қ.*

Қазақ әдебиетінің классигі Тахауи Ахтановтың 100 жылдығына арналған «Тахауи Ахтановтың көркемдік әлемі» атты халықаралық конференцияның материалдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2024. – 128 б.

**ISBN 978-601-04-6582-4**

Жинаққа 2023 жылдың 7 қарашасында Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Филология факультетінде өткен Қазақ әдебиетінің классигі Тахауи Ахтановтың 100 жылдығына арналған «Тахауи Ахтановтың көркемдік әлемі» атты халықаралық конференцияның материалдары енгізілген.

Жинақ әдебиеттанушы, тілші мамандарға, жоғары оқу орындарының оқытушылары, докторанттары, магистранттары, студенттері және мектеп ұстаздары, көпшілік оқырман қауымға арналған.

# ПЛЕНАРЛЫҚ МӘЖІЛІС БАЯНДАМАЛАРЫ

*Оспанбаева Наргиза Әсетқызы*  
*Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық*  
*университетінің магистранты*

## **Т. АХТАНОВ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ**

**Аңдатпа.** Мақала мектеп мұғалімдеріне және жоғары оқу орындарында оқитын студенттерге қажет. Орта мектептегі 8 сынып оқушыларының көркемдік-эстетикалық таным деңгейлерін қалыптастыруды ұйымдастыруға бағытталған жаңаша бағыттағы Тахауи Ахтанов шығармашылығын оқытудың тиімді әдістері туралы ақпараттар келтіріледі. Оны орта мектеп мұғалімдері қолдана алады, сондай-ақ, мектепке арналған балалардың танымы мен қызығушылығын арттыруға бағытталған әдістемелік нұсқаулық үлгісін ұсынатын боламыз.

Тахауи Ахтанов – жазушы-драматург, көрнекті қаламгер. Ол 1923 жылы Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, Шетырғыз ауылында дүниеге келген. Тахауи Ахтанов өз шығармаларында қақтығыстар мен эмоцияларды шебер ашатын адам. Оның сөзге деген сезімталдығы және сөз арқылы сезім мен ойларды жеткізе алатын қабілеті бар. Сөз зергері әдетте қиял мен шығармашылыққа бай. Оның шығармалары көбінесе адам болудың әртүрлі аспектілерін, атап айтқанда, махаббат пен құмарлықтан өлім мен трагедияға дейін көрсетеді. Драматург-жазушы біздің ойымызға, сезімімізге және әлемді қабылдауға әсер ететін көркем туындыларын жазған. Тахауи Ахтановтың туындылары маңызды әлеуметтік және эмоционалды диалогтарды тудырып қана қоймай, мәдениет пен өнер саласындағы маңызды тұлғаға айналды. Ол шығармаларында қоғам мәселесін сипаттайды және оқырманға ойлануға мүмкіндік береді. Қаламгердің туындыларында қазақ өмірінің суреттері бейнеленген, онда кейіпкерлер қарапайым адамдар сияқты әрекет етеді және сөйлейді. Ол өмірдің мәні, болмысы және қиындықтарды жеңу туралы жазып оқырмандарын өз бетінше ойлауға итермелейді.

Тахауи Ахтанов – психологиялық портреттің шебері. Ол кейіпкерлердің ішкі әлемін, олардың мотивтері мен өмір салтының себептерін ашудың ерекше қабілетіне ие. Оның кейіпкерлері – әлсіздіктері, қорқыныштары, үміттері мен армандары бар адамдар. Жазушы ешкімнің мінсіз емес екенін және әрқайсымыз өз қайшылықтарымыз бен кемшіліктеріміздің тасымалдаушысы екенімізді көрсетеді.

Драматург-жазушының жұмысы тереңдік пен даналыққа толы. Ол шығармаларында өмір сүрудің мәселелері туралы сөз қозғайды. Тахауи Ахтанов бүгінгі күнге дейін өзектілігін жоғалтпайтын туындылар жазды. Оның романдары мен әңгімелері өзімізді және айналамыздағы адамдарды, олардың армандарын, қорқыныштары мен үміттерін жақсы түсінуге көмектеседі.

Шығармаларды оқытудың тиімді әдістері – бұл оқушыларға көркем шығармаларды тереңірек, толық түсінуге және бағалауға көмектесетін стратегиялар мен әдістер. Әдебиетті зерттеу білім берудің маңызды бөлігі болып табылады, өйткені ол сыни ойлауды, бағалау дағдыларын және әдеби сауаттылықты дамытуға көмектеседі. Шығармаларды оқытудың тиімді әдістерін қолдану оқушылардың тәжірибесін едәуір жақсартып, байыта алады.

Шығармаларды оқытудың тиімді әдістерінің бірі – мәтінді талдау. Оқушыларға шығарманы жеке компоненттерге бөлуге тапсырма беріледі: сюжет, кейіпкерлер, тақырыптар, стиль және т.б. содан кейін олар әр аспектіні талдайды, олардың арасындағы байланыстар мен қайшылықтарды іздейді, символизм мен метафораларды зерттейді. Бұл тәсіл оқушыларға шығарманың терең мағынасы мен құндылығын түсінуге көмектеседі.

Оқытудың тағы бір тиімді әдісі – шығарманың тарихи және мәдени контекстін зерттеу. Оның құрылған жағдайын түсіну оқушыларға шығарманың мағынасын ашуға көмектеседі. Олар авторға және оның шығармасына әсер ететін әлеуметтік, саяси және мәдени факторларды зерттей алады. Бұл тәсіл оқушыларға шығарманы көбірек контексте көруге және тарихи және мәдени ерекшеліктерді ескере отырып талдауға көмектеседі.

Сондай-ақ, шығармаларды оқытудың тиімді әдісі – талқылау және диалог. Топтық пікірталастар студенттерге өз пікірлерін білдіруге, басқалардың көзқарасын тыңдауға және көкжиегін кеңейтуге мүмкіндік береді. Оқушылар шығарманың әртүрлі тақырыптары мен аспектілерін талқылай алады, дауласа алады, өз ұстанымдарын дәлелдей алады және жаңа түсіндірмелерді аша алады. Бұл тәсіл оқушылардың ойлау процестерін белсенді қылады және оларға шығарманы жақсы бағалауға көмектеседі.

Шығармашылық жобалар мен тапсырмаларды енгізу де шығармаларды оқытудың тиімді әдісі болып табылады. Оқушылардың материалға тереңірек енуі үшін олар шығарманың өзіндік түсіндірмелерін жасай алады. Мысалы, оқушыларға оқиғаның жалғасын жазуды, мәтінге коллаж немесе иллюстрация жасауды, көріністер жасатқызуды, шолу немесе кітап шолуын жазуды ұсынуға болады. Мұндай шығармашылық тапсырмалар оқушыларға өз білімдері мен түсініктерін практикалық контексте қолдануға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, шығармаларды оқытудың тиімді әдістерін қолдану оқушыларға сыни ойлауды, аналитикалық және бағалау дағдыларын дамытуға, көркем шығармаларды толық және тереңірек түсінуге және бағалауға көмектеседі. Мәтінді талдау, тарихи және мәдени контекстті зерттеу, талқылау және диалог, шығармашылық жобалар мен тапсырмалар – бұл әдістердің барлығы әдеби материалды неғұрлым белсенді және саналы түрде игеруге ықпал етеді.

Мектеп бағдарламасында қазақ әдебиеті пәнінен 8 сыныптарға Тахауи Ахтановтың «Күй аңызы» әңгімесі «Қиял мен шындық» атты IV тарауда берілген [1, 189 б.]. Тарауды аша сала, Тахауи Ахтановтың өмірбаянын оқуға болады. Келесі бетінен «Күй аңызы» әңгімесін кездестіре аламыз. Ал әңгімеден кейін «Блум таксономиясына» салынған тапсырмалар берілген. [1, 190-203 б.].

Әр ұстаздың басты міндеті – оқушылардың оқуға деген қызығушылығын дамытуға және онымен қоса, оқуға үйрету болып табылады.

Мұғалімнің қызметі барлық сабақтың мазмұнын әңгімелеу және көрсету емес, үйрету, оқушының ойлау, дағдыландыру үшін оған практикалық іс-әрекеттер беріп отыру. Бұған оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері ықпал ете алады деп санаймыз.

Оқытудың тиімді әдістері – бұл оқушыларды оқу материалын игеру процесінде белсенді ойлау және практикалық іс-әрекетке итермелейтін әдістер. Оқытудың мұндай әдістерінің ерекшеліктері олардың негізінде практикалық және ақыл-ой іс-әрекетіне ынталандыру жатыр, онсыз білімді игеруде алға жылжу болмайды [2, 44-45 б.].

8 сынып оқушыларын осы тақырыпты өткенде ойынмен және көптеген цифрлық қосымшалармен қызықтыра аламыз. Мәселен, «Plickers» қосымшасы. Бұл тест сұрақтарын креативті тексеруге арналған цифрлық қосымша. Келесі «Educarplay» қосымшасы. Қызықты ойын түрлерін құрастыруға болады. Мысалы, Тахауи Ахтановтың «Күй аңызы» әңгімесіне байланысты сұрақтарды дайындап, ойын арқылы көрсетеміз. Оны төмендегі суреттерден көре аласыздар.



Сурет-1: «Educarplay» қосымшасындағы «Froggy jumps» ойыны

Оқушылар қызығып, сабақты ынтасымен тыңдайды. Ескере кететін жайт, оқушыларды қызықтырамын деп, оқу мақсаттарын ұмытып кетпеген жөн. Ең бастысы, оқушы сабақты түсінген дұрыс. Соңғы ұсынатын қосымша ол – «Wordwall» платформасы. Бұл цифрлық құралды пайдалану арқылы топтық/жұптық тапсырмаларды беруге болады.

Тағы ұсынатын әдісіміз – бейнероликтер түсіру, технологиялар мен мультимедиялық құралдарды пайдалану [3]. Оқушылар қысқа фильмдер түсіре алады, анимация жасай алады немесе Тахауи Ахтановтың өмірі мен шығармаларының контексті туралы деректі фильмдер түсіре алады. Бұл шәкірттерге бейне монтаждау, аудио безендіру және тіпті кинематография саласындағы дағдыларын қолдануға көмектеседі, сонымен қатар Тахауи Ахтановтың шығармашылығын тереңірек зерттеуге және түсінуге мүмкіндік береді.

Педагогика саласын меңгеріп жүрген студенттерге немесе болашақта ұстаз боламын деген арманы бар оқушыларға керек еңбектер: Мағжан Жұмабаев «Педагогика» [4] және Жүсіпбек Аймауытов «Психология» [5]. Осы еңбектерде проза жанрындағы болсын, поэзия болсын қалай оқыту керектігі баяндалған.

Қорытындылай келе, жоғарыда келтірілген әдіс-тәсілдерімізді қолдану арқылы оқушылар Тахауи Ахтановтың шығармаларын жақсы түсінеді, сонымен бірге олардың шығармашылық, коммуникативті және көркемдік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Мұндай тәсілдер әдебиетті оқытуды өнерге айналдырады және олар оқушылардың ынтасын арттырады, оқушылар көрнекті қаламгер Тахауи Ахтановтың туындыларына ғашық болуға көмектеседі.

#### Әдебиеттер:

1. Р.Зайкенова, С.Ч.Тұрсынғалиева. Қазақ әдебиеті. Арман-ПВ. 2018, 189-203 б.
2. Н.Оспанбаева. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағын қашықтықтан оқытудың әдістемесі. 2022, 44-45 б.
3. Д.Б.Адилова. Креативные методы обучения и их использование на уроках русского языка в средней школе.
4. М.Жұмабаев. Педагогика.
5. Ж.Аймауытов. Психология.

## МАЗМҰНЫ

<b>Әбдезұлы Қ.</b> Тахауи Ахтанов адам жанының суреткері .....	3
<b>Орда Г.Ж.</b> Тахауи Ахтанов романдарындағы соғыс шындығы .....	6
<b>Қами Н.І.</b> Тахауи Ахтановтың драмалық шығармаларының ерекшеліктері. Драмалық тартыс кейіпкердің өз бойынан басталады.....	11
<b>Бірәлі Г.</b> Т. Ахтанов романдары және жалпы адамзаттық рухани құндылықтар. ....	14
<b>Мамбетов Ж.О., Полатбек Г.Ж.</b> Тахауи Ахтановтың «махаббат мұңы» хикаятындағы көркемдік шындық.....	18
<b>Тлебалдина Н.</b> Тахауи Ахтановтың «күй аңызы» әңгімесін орта мектепте оқытудың өзектілігі .....	20
<b>Өміржанова Ж.Т.</b> Тахауи Ахтановтың романдарындағы өмір шындығы.....	22
<b>Саргелтаева А.Қ.</b> Т. Ахтанов прозасының көркемдік әлемі.....	24
<b>Тұрдалі Т.</b> Тахауи Ахтанов прозасындағы адамгершілік ізденісте .....	26
<b>Тойбазар А.</b> Тахауи Ахтановтың әдеби мұрасы.....	29
<b>Оспанбаева Н.Ә.</b> Т. Ахтанов шығармашылығын оқытудың тиімді әдістері.....	32
<b>Тұрсынбек Б.Н.</b> Тахауи Ахтанов әңгімелеріндегі өнер адамдарының бейнесі .....	34
<b>Сейітжанов З.Н., Набиолла Н.</b> «Ер Жәнібек» жырының нұсқалары хақында .....	37
<b>Қалқабая С.Ә.</b> Көркем образдар жүйесі .....	40
<b>Рамазанова Ш.Ә.</b> Абай өлеңдеріндегі өмір шындығы.....	43
<b>Керімбекова Б., Сұлтанқожа А.</b> Мектептердегі әдеби-поэтикалық шеберханалардың психологиялық, трансформативті әлеуеті .....	46
<b>Тлеубаев С.Б., Рустемова А.С.</b> Сал-серілер шығармашылығының жанрлық ерекшелігі мен тарихи тағлымы .....	48
<b>Дәрібаев С.Д., Қалдыбай Б.Н.</b> Хамза Есенжанов романдарындағы фольклор жанрларының көркемдік қызметі .....	51
<b>Мауленов А.А., Оспанова А.К.</b> Қазіргі қазақ әңгіме-повестеріндегі аңыздар мен мифтер. ....	55
<b>Сарбасов Б.С., Қиарыстанова Г.Қ.</b> Алма Қырубаеваның педагогикалық еңбек тәжірибесі .....	61
<b>Мекебаева Л.А., Айту Н.Н.</b> Қазіргі қазақ прозасындағы әдеби ойын: постмодернизм	

аспектілері .....	64
<i>Мәтбек Н.К., Аубакирова Б.Б., Жақсылық Сәмитұлының ғұмырнамасы мен әдеби мұрасы .....</i>	66
<i>Исабекова Ж.А., Сейсенбиева Э.С.  Қазіргі қазақ әңгімесіндегі нарратологияның орны (Р.Мұқанованың «Мәңгілік бала бейне» әңгімесі негізінде).....</i>	71
<i>Сарбасов Б.С., Есентүгел А.А. Тахауи Ахтанов «Күй аңыз» шығармасындағы рухани құндылықтар.....</i>	74
<i>Рапашева Е. Доспамбет жырау поэзиясы – далалық рыцарлық поэзия үлгісі .....</i>	77
<i>Зиядибеков Н. Қазақ әдебиетіндегі «шыңғысхан» тақырыбы.....</i>	80
<i>Оразова М. Қазіргі қазақ романдарындағы абай образының бейнелену мәселелері .....</i>	82
<i>Жұмақан Ә. Оралхан Бөкей шығармашылығындағы «күнә» концепті .....</i>	87
<i>Маратова Ә.М. Шоқан Уалихановтың сапарнамалық еңбектері және олардың ғылыми маңызы.....</i>	89
<i>Нажиева М.,Бөкен Г.С. У. Хамдам прозасындағы портреттің түрлері.....</i>	92
<i>Молдахали А.А. Абдул-Хамид Мархабаевтың фантастика жанрын зерттеп, жіктеуі.....</i>	94
<i>Қахар Б.Ә. Т.Жолдыұлының шығармашылығындағы табиғат лирикасы.....</i>	96
<i>Сәрсенбек Н.Ж. Ыбырай Алтынсарин еңбектеріндегі педагогикалық ұстанымдары.....</i>	99
<i>Елдос Е. Қазақ ертегілері текстологиясының тарихы.....</i>	101
<i>Ермекова Б. Қазіргі қазақ және ағылшын балалар прозасының идеялық-көркемдік ерекшеліктері.....</i>	103
<i>Оспанова Н. Ағылшын, қазақ және түрік тілдеріндегі етістікті фразеологияның ерекшеліктері.....</i>	108
<i>Қашаулиева Э.К. Махамбет поэзиясындағы исатайдың батырлық бейнесі .....</i>	110
<i>Қашаулиева Г.К. Сүйінбай поэзиясындағы суреткерлік шеберлік .....</i>	114
<i>Орал С.Н. Жүмекен Нәжімеденов поэзиясының стилдік ерекшелігі .....</i>	117
<i>Әбдікерім Д.Ә. Батырлық жырлардағы фольклорлық мотивтің түрлері.....</i>	120
<i>Сағимова Г.К. М.Әуезовтің «Абай жолы» эпопеясындағы шәкәрім тұлғасы. ....</i>	123

Ғылыми басылым

**Қазақ әдебиетінің классигі Тахауи Ахтановтың 100 жылдығына арналған  
«ТАХАУИ АХТАНОВТЫҢ КӨРКЕМДІК ӘЛЕМІ»  
атты халықаралық конференцияның  
МАТЕРИАЛДАРЫ**

**ИБ №15246**

Басуға 05.03.2024 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 <sup>1</sup>/<sub>8</sub>.  
Көлемі 8,0 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс №305.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің  
«Қазақ университеті» баспа үйі.  
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.